

Trionychoidea sensu GRAY 1873 öregcsaládba tartozó teknőspáncél-töredék Kolozsvár (Cluj, Románia) eocén képződményeiből

Turtle carapace fragment of superordo *Trionychoidea* sensu GRAY 1873
from Eocene sediments of Cluj, Romania

BRASSÓI FUCHS Herman¹

(2 fényképtáblával)

Abstract

A dorsal and two ventral (plastron ?) carapace fragment of a turtle of superordo *Trionychoidea* sensu GRAY 1873 is described from upper coarse-limestone layers of Priabonian age. The fragments was found in the abandoned quarry of Bácsi-torok near Cluj. No data was published about this type of turtle in this area. The carapaces might have been parts of a juvenile individual.

Összefoglalás

A szerző egy *Trionychoidea* sensu GRAY (1873) öregcsaládbeli teknős rekonstruált hátpáncél-darabját és két hasi páncél – plastron-(?) – darabját ismerteti a Kolozsvár-közei Bácsi-torok, felhagyott kőfejtő, priabonai korú felső durvamész-kő-rétegekből. Ez a teknős-féleség eddig még ismeretlen volt városunk ősteknős világában. Lehet, hogy e lelet még fejlődő, fiatal korú egyedről származik.

Key words: Eocene, Transylvanian basin, Testudinata

Bevezetés

E lelet a Kolozsvárhoz közelfekvő Bácsi-torok felhagyott kőbányájából került elő, a priabonai korú felső durvamész-rétegek vulsellás, ostreás, anomias lümasella-padja alatti törmelékéből (akárcsak az „*Euclastes*” hátpáncél darab, melyet előzőleg írtunk le (FUCHS, 1994). Egy diák-tudományoskori kiszállásunk alkalmával találtuk, még az ötvenes évek végén, TÖRÖK János akkori III. éves geológus hallgatóval együtt. A lelet

¹R-3400 Cluj, str. gen. Grigorescu (fost Rákóczi) 23, Romania

olyan szerencsés volt, hogy a páncéltöredékek közelében megtaláltuk az anyaközet két szétvált darabját, illetve a hátpáncél bizonyos részének lenyomatát, kisebb csontdarabokkal együtt. E lenyomat alapján és az összeillő, összeragasztott lemezdarabok segítségével sikerült a hátpáncélnak egy jelentős darabját rekonstruálnunk. Ezenkívül a törmelékben talált darabokból sikerült még két nagyobbacska vázrész összeállítanunk, melyek lehet, hogy a hasi páncélhoz (plastron) tartoztak.

A lelet leírása

a., Hátpáncél-darab, melynek hossza a gipsszel kiegészített résszel együtt 12 cm, legnagyobb szélessége pedig 6 cm. Vastagsága elöl – ha ugyan ez a páncél kraniális vége – 10 mm, hátrafelé vékonyodó.

Általános körvonala elliptikus lehetett. Feltűnően lapos, alig boltozódó. Háti oldala teljesen sima és tulajdonképpen ugyanilyen a hasi oldal is, de ezen, a szélek felé, a kiálló, hegyes bordavégek irányában sugárirányú bordázottság és vonalkázottság figyelhető meg.

E páncél alól kiálló bordavégek sajtáságos fogazottságot kölcsönöznek a hátpáncél oldalsó részének (mely valamelyest egy nagyfogú körfűrész egy körszeletének felelne meg). Az első két „fog”, egy nagyobb és egy kisebb, valószínűleg ugyanazon bordához tartoznak s ugyanahhoz a plurális lemezhez. A lemezek összekapcsolódási helye a felszínen nem mutatkozik, s így ezek határai nem állapíthatók meg. E páncéltöredéken az első pleurális lemez, mely valószínűleg egyben az I. ilyen lemez is, kívülről is jól láthatóan egy felső, vastagabb és egy vékonyabb, alsó lemezről áll. Előbbi széle legömbölyített és ereszszerűen az alsó réteg fölé ugrik ki. Amint ez a lemez proximális törési felületén is megállapítható, a páncél alsó rétege nagyobb szeműen szivacsos, míg a felső finomabbszeműen, vagyis tömöttebb.

Az első, kettős bordavég után két nagyjából egyforma „fog” következik. Köztük U-alakú öböl található. Száraik hegyének távolsága 11 mm. Ezen öböl alsó részét csak a páncél felső rétege képezi. Tehát a páncél itt vékonyabb és proximális irányban fokozatosan vastagodó. E két utóbbi bordavégződés hegyei valamelyest széttartók s csúcsaik távolsága 14 mm. Valószínű, hogy ezek külön pleurális lemezekhez tartoznak.

A következő, a lenyomat alapján rekonstruált bordavég a legnagyobb, leghosszabb, s körülbelül a hátpáncél hosszának közepére esik. Két felfelé táguló öböl fogja közre. Csúcsa az előtte levő csúcstól 23 mm-re van, az utána következőétől pedig 22 mm-re.

Kaudális irányban haladva ismét egy kettős bordavégződés következik, melyek csúcsai szintén kissé széttartóak. Távolságuk 10 mm. A hátsó csúcs valamivel rövidebb, mint az első. Lehet, hogy ezek is egyazon pleurális lemezhez tartoznak, bár a ventrális oldalon elég mély árok különíti el őket.

Utánuk egy hátrafelé és befelé irányuló széles öböl következik, melyet egy jelentéktelen csúcs szakít meg, majd egy rövidebb, sekély öböl következik s újabb jelentéktelen kiszögellés. Az ezután következő sekély bemélyedést a páncélt mintázó gipszöntvény hátrafelé irányuló és kissé felfelé hajló csúcsa zárja.

A csont színe világos rozsdabarna. Száma A90.

b., Hasi páncél-(plasztron?)-darabok. A hátpáncél-töredékeken kívül a darabkákból sikerült összeállítani egy laposabb, egyik felén ép, lekerekített szélű töredéket, melynek

hossza 6,5 cm, szélessége 3,5 cm, vastagsága szélesebb felén 10 mm (akárcsak a hátpáncél mellső részének vastagsága); továbbá egy ujjyszerű, egyik felén kiszélesedő és törési felülettel végződő, másik felén elvékonyodó és legömbölyített csontdarabot. Ennek egyik felülete lapos, a másik domború, felületén finom hosszanti bordákkal, mint a bordanyúlványoknál.

A fentebb leírt páncélmaradványokon kívül még számos kisebb-nagyobb páncéltöredék van, melyeket nem lehetett sem egymással, sem pedig a nagyobb páncéldarabokkal összeilleszteni.

A címben szereplő meghatározás M. MLYNARSKY teknősszakértőtől származik, aki ezt az anyagot futólag megtekintette. Nincs kizárva, hogy egy új ősteknős nemzetségről van szó, de az is lehetséges, hogy egy fiatal, még fejlődésben levő egyedet képvisel – tesszük hozzá mi.

Irodalom – References

- BRASSÓI FUCHS H. (1994): Adatok az *Euclastes kochi* LÖRENTHEY 1903 faj pontosabb ismeretéhez – Földtani Közlöny 124/4, 479–482.
- MLYNARSKY, M. (1969): Fossile Schildkröten. – A. Ziemsen Verlag, Wittemberg Lutherstadt.
- MÜLLER, A. H. (1985): Lehrbuch der Paläozoologie. – 2. Aufl., III. Bd. Vertebraten, Teil 2 Reptilien und Vögel, VEB G. Fischer Verlag, Jena.
- SUCHANOV, V. B. (1964): Testudinata. – In: Osnovy Paleontologii, pp. 354–438, Moskva.

Táblamagyarázatok – Explanation of plates

I. tábla – Plate I

1. Trionychoidea sensu GRAY, 1873 öregesaládba tartozó maradvány hátpáncéljának (carapax) háti oldala (Kolozsvár, Cluj, Románia, Bács-torok, felső durvamész rétegek, priabonai)
2. Ugyanaz, hátpáncél (carapax) hasi oldala

II. tábla – Plate II

1. Ugyanaz, a hasi páncél (plastron) (?) két darabja, alulról.
2. Ugyanaz, felülről (domború oldal)

I. tábla

Plate I

